

Анжела Денисенко

ЗМІСТОВНЕ ДОЗВІЛЛЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК ФАКТОР ВИВЧЕННЯ, ЗБЕРЕЖЕННЯ, ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТРАДИЦІЙ НАРОДУ УКРАЇНИ

Виховання гуманної, духовно багатой та національно свідомой особистості – основне завдання національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»).

Україна – багатонаціональна держава, тому освітньою, молодіжною політикою країни (регіонів) є вивчення, збереження і розвиток надбань народів, що населяють Україну, а також пошук ефективних шляхів взаємодії різних етнокультур. Поліетнічне українське суспільство з його якісними ознаками полікультурної освіти повинно передбачати взаємозв'язки, взаємопроникнення (доповнення) і взаємозбагачення цих напрямів, оскільки побудова держави неможлива без збереження цілісності нації, суспільної свідомості, без об'єднуючих зусиль усіх громадян, незалежно від етнічного походження.

Сучасна проблема глобалізації ініціює обговорення проблеми виховання громадянина, здатного до відродження, збереження та примноження добробуту Батьківщини, цінностей вітчизняної культури. Складні процеси, що відбуваються в суспільному житті сьогодні, актуалізують необхідність навчити підростаюче покоління розумітися в таких проблемах, як місце і роль українців та інших національностей, що населяють Україну, у життєдіяльності держави: національне й загальнолюдське в житті людей; соціальне й етнічне в національному; національна свідомість; збереження, передача, популяризація національних традицій поколінь тощо.

Сучасний етап відродження України відбувається як за умови відродження власної національної культури, так і впливу на цей процес досягнень і здобутків світової культури. Характерною рисою культурного відродження є швидке зростання національної самосвідомості народів.

Значну роль у вирішенні цієї проблеми відіграє освіта. Традиції народів України як органічний елемент цілісного педагогічного процесу можуть позитивно й різнобічно впливати на дітей, учнівську та студентську молодь, створювати і підтримувати необхідний рівень їх духовного життя.

Провідником культурного спадку етносів, націй, спільнот є педагог, який покликаний залучати майбутнє покоління до чисельних культурних цінностей, традицій, бути носієм власної етнонаціональної культури та натхненником формування національної самосвідомості дитини.

У зв'язку з цим суспільство висуває якісно нові вимоги до підготовки педагогів. Сьогодні, поряд із загальною професійною компетентністю

педагогів, на порядок денний стає питання формування етнокультурної компетентності майбутніх спеціалістів у галузі освіти.

Аналіз наукової літератури з етнопедagogіки, етнопсихології, етнографії, етнокультурології, народознавства, вивчення педагогічного досвіду з означеного питання вказали на прогалини виховної системи вищих педагогічних навчальних закладів (ВПНЗ): відсутність цілісної методики спрямованого навчання майбутніх педагогів, системного підходу щодо використання (збереження, примноження, інтерпретації) національних традицій, надбань у навчально-виховній роботі; брак науково обґрунтованих й експериментально перевічених методичних рекомендацій щодо формування етнокультурної компетентності та національної свідомості майбутніх педагогів; недостатній рівень етнічної самосвідомості (нездатність до самовизначення в культурі, відсутність потягу до самоосвіти); бракує навчальних програм, підручників для освітніх закладів, де б окремими темами були відомості про регіональні особливості традицій народу України, національні цінності, новітні технології організації педагогічного процесу з поліетнічною групою дітей тощо.

Недооцінка навчально-виховних можливостей національних культурних традицій і неповне використання їх у вузівському навчанні значно збіднює зміст професійної підготовки випускників педагогічного університету. Тому сьогодні гостро постало питання формування у майбутніх педагогів усвідомлення себе «часткою великого національного «Я»» (національний інтелект, національна ідея, національна відповідальність перед суспільством, національний оптимізм, національна мрія-надія тощо).

Для здійснення концепції «Національного «Я»» перед виховною системою вузу стоїть питання організації етнокультурної діяльності студентів через теоретичну, практичну, науково-пошукову роботу та змістовне дозвілля майбутніх педагогів.

Етнокультурна діяльність передбачає: розширення і поглиблення знань щодо питань етнополітичної ситуації регіону; ознайомлення з особливостями менталітету етносів цього регіону, з їх національною та народною символікою, вивчення й аналіз побуту, народних традицій, обрядів, творчості, фольклору, родинних та народних свят етнічних груп тощо; проведення конкретних форм роботи, використання комплексу методик, технологій виховання у дітей культури міжнаціонального спілкування в умовах поліетнічного середовища, розширення й поглиблення знань вихованців про традиції національних меншин регіону, формування умінь збереження загальнолюдських і національних цінностей; збір народознавчого матеріалу, вивчення та аналіз етнологічної та етнографічної літератури, проведення педагогічних експериментів; організацію та проведення змістовного, доцільного студентського дозвілля, як з метою «пізнання»

та «прищеплення» так і з метою популяризації, інтерпретації, модернізації, адаптації банку даних (історичних, географічних, культурологічних, мовних, туристичних, музичних та ін.) про країну, її культуру, звичаї, традиції, історію. Ця «Джерельна база України» повинна знайти своє відображення й у навчально-виховному процесі, й у позааудиторній роботі педагогічних вишів, і в педагогічному процесі дитячих освітніх та позашкільних закладах.

Свої здобуті знання, уміння, навички з етнопедагогіки, етнографії, етнології, етнокультури, етно- майбутні педагоги будуть прищеплювати підростаючому поколінню України. Тому важливо, щоб вони були міцними, яскравими, ґрунтовними у студента педагогічного університету, бо це гарантує віддзеркалення змісту, глибини національних та загальнолюдських цінностей етнонадбань/етноздобутків на громадській та життєвій позиції майбутніх вихованців.

Шанобливе ставлення до історії, культури, мови, національних традицій, менталітету кожного народу є гарантом попередження напруженості в міжнаціональних стосунках. Культура міжнаціонального спілкування охоплює всю сукупність різноманітних зв'язків між націями й народностями, у процесі яких люди, які належать до різних національних спільнот і релігійних конфесій, обмінюються досвідом, матеріальними й духовними цінностями, думками тощо. Механізм функціонування культури міжнаціонального спілкування пов'язаний з реалізацією інтересів нації і національних груп у різних сферах економічної, соціально-політичної й духовної діяльності на принципах поваги, рівноправності, плюралізму, толерантності, дружби і взаємодопомоги на благо кожного народу.

Етнокультурна компетентність студента педагогічного фаху спрямована і на формування почуття патріотизму, інтернаціоналізму, громадянськості, толерантності, шанобливого ставлення до людей різних національностей та до її духовної й матеріальної спадщини; прищеплюється впевненість у тому, що різні народності, які проживають в Україні, – це український народ.

Виходячи із специфіки навчально-виховного процесу в педагогічному університеті в умовах поліетнічного середовища, його організацію унеможливають нормативне та методичне забезпечення, засоби, форми, методи етнокультурної роботи, культурологічні зв'язки з національними меншинами конкретного регіону України, активна взаємодія викладачів, студентів, науковців, дослідників, пошукувачів та представників етнічних груп. Завдання і зміст етнокультурної роботи передбачає діяльність із дотриманням принципів гуманізації, етнізації, доступності, науковості, природовідповідності, цілісності.

Засоби, форми освітньо-дозвілєвої діяльності допомагають студенту здобути якісні знань, набути практичних навичок етнопедагогіки, етнопсихології та, у подальшому, використати їх у своїй професійній

діяльності. Успішність застосування етнопсихології, етнопедагогіки, їх технологій, приведуть до ефективності у вивченні, збереженні й популяризації традицій народів України та принесе очікуваний результат для кращого майбутнього країни – моральність, принциповість, толерантність, патріотизм та громадську свідомість підрастаючого покоління.

Популяризувати етнонадбання народу допоможуть цілеспрямовані виховні заходи (пошукова навчально-пізнавальна діяльність; психолого-педагогічна робота з профілактики міжетнічних конфліктів; оволодіння методами народного виховання різних етносів, вивчення національного «розмаїття України» тощо), творчо-педагогічна взаємодія з представниками національних меншин (партнерські відносини між педагогічним складом освітнього закладу та представниками етноспільнот України) тощо. Розглянемо деякі з них:

Начальна робота	Вивчення етнонадбань (традиції, звичаї, обряди, побут, фольклор та інше) Навчальні програми, Спецкурси (вибіркові дисципліни) Лекції, семінари, практичні заняття Виконання самостійних творчих завдань Самоосвіта Консультації з тематикою інформаційного та проблемного характеру
Дослідницька робота	Участь у дослідницькій діяльності Науково-практичні конференції Проведення наукових досліджень, збір народознавчого матеріалу Обмін досвідом Розробка науково-методичних рекомендацій, порад для працівників освіти Курсові проекти Робота з фондами, архівами краєзнавчих музеїв Наукові гуртки

<p>Позааудиторна робота</p>	<p>Практична діяльність (підготовка, організація, участь у виховних заходах) Народні свята Фестивали культури етнічних груп, мовні фестивали Народознавчо-пошукові експедиції, акції Екскурсії, подорожі Виставки, ярмарки Дискусії, ділові ігри, круглі столи Виховні години Виготовлення стінних газет, проспектів, папок-пересувок</p>
<p>Гурткова робота</p>	<p>Відвідування гуртків та співпраця з об'єднаннями національних меншин Гуртки (декоративно-прикладного мистецтва, фольклорно-етнографічні та ін.) Творчі об'єднання, спілки, інформативно-освітньо-культурологічні центри Секції етнокультурного спрямування</p>
<p>Педагогічна практика</p>	<p>Психолого-педагогічна, творча співпраця викладачів, студентів; школи і сім'ї Розповсюдження інформації (етнографія, етнологія, народознавство тощо) Розробка і драматизація занять з етнокультурної тематики Робота з батьками-представниками етноменшин (складання національного генеалогічного дерева своєї родини, відкриті заходи, етновечерниці, етнопаті тощо) Пізнавально-інформативні куточки «Етнокультурний світогляд» Створення фотоальбомів («Сімейні ритуали і святкові обряди національних меншин») Виставки «Різнобарва Україна»</p>
<p>Зв'язок з громадськістю</p>	<p>Безпосередня участь у культурному житті етнічних груп, співпраця з освітньо-культурними центрами національних меншин Відвідування фольклорно-етнографічних колективів Спільні проекти, акції, заходи (форуми, семінари) Зустрічі з представниками етнічних груп Народознавчі експедиції Зв'язки з ровесниками, династіями за кордоном</p>

<p>Інтернет-мережа, кіноіндустрія, радіомовлення, ЗМІ</p>	<p>Створення та розповсюдження інформаційно-культурологічних відомостей, освітньо-культурологічних надбань і знахідок Інтернет-сторінки, сайти Медія-проекти етнозмісту (відео-презентації, аудіофайли) Відеофільми (документального характеру), кінофільми, радіопередачі Преса</p>
<p>Банк даних</p>	<p>Створення банку даних етнології, етногалузі, етнокультури, етноіндустрії Енциклопедії («Педагогічна етно-скарбничка» та ін.) Електронні носії Наочність (роздатковий матеріал з описом народних ігор, фольклору тощо) Рекламна продукція: (буклети, стенди)</p>

Мета-результат такого змістовного, професійно-спрямованого етно-дозвілля студентів: формування системи етнокультурних знань, умінь; вивчення й порівняння особливостей української етнічної культури з етнокультурними традиціями національних меншин України; засвоєння методики етнокультурної роботи; формування національної самосвідомості майбутніх педагогів; формування уявлення про культуру етнічних груп; зацікавлення вивченням етнокультурної спадщини національних меншин, які компактно проживають в окремому регіоні України; створення умов для усвідомлення майбутніми педагогами значення культурних традицій етнічних груп щодо формування духовності, толерантності, патріотизму підростаючого покоління; для усвідомлення студентами особистісного значення вивчення етнокультури національних меншин, для власного духовного розвитку, формування етнокультурно спрямованих настанов в умовах навчально-дозвілдової діяльності.

Мета-результат для підростаючого покоління: ознайомлення дітей з культурним надбанням різних народів і національностей є інтернаціональне та патріотичне виховання дітей, формування в них культури міжетнічного спілкування.

Мета-результат для представників етнічних груп – реалізація права дитини знати історичне минуле свого народу, пізнати етнокультурні традиції, звичаї, побут, обряди своєї національності.

Ідеальний результат етно-культурно-освітньої дозвілдової діяльності – ідеальний образ Людини – особистості, громадянина, патріота,

фахівця, індивідууму, яка прагне до самовизначення, саморозвитку та самовдосконалення в поліетнічному середовищі.

Олена Жукова

РОЗВИТОК ГРОМАД ЗА РАХУНОК ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Що може слугувати джерелом для економічного розвитку громад? Існує ресурс, який може мати будь-яка громада – нематеріальна культурна спадщина (НКС). До НКС відносять: мови, діалекти й говори, національні традиції та звичаї, історичні топоніми, фольклор, традиційну музику, танці, театр, звичаї, обряди, свята, знання, що стосуються природи і всесвіту; традиційні ремесла, народну художню творчість, гастрономічні традиції, а також предмети й культурні простори, які визнаються частиною культурної спадщини, передаються із покоління в покоління, постійно відтворюються, формують почуття самобутності й наступності [2].

Нематеріальна культурна спадщина, проблеми її вивчення, збереження та інтерпретації є темою сталої уваги дослідників в усьому світі, оскільки під впливом глобалізаційних, урбанізаційних процесів у сучасному світі НКС змінюється невпинно й швидко, що загрожує її неминучою втратою.

З іншого боку, НКС має ті ж властивості, що й інші об'єкти спадщини – формує культурну ідентичність, викликає зацікавленість, здатна ставати об'єктом музейно-туристичного показу та брендом територій, при належній музеєфікації чи інтерпретації створює інвестиційну привабливості місць.

Такі напрямки туризму, як, наприклад, гастрономічний туризм, фестивалі традицій, сільський (зелений) туризм повністю ґрунтуються на особливостях нематеріальної спадщини.

Національні об'єкти НКС є важливим економічним ресурсом, що має не менший потенціал, ніж музеї, виставки, об'єкти нерухомої матеріальної спадщини. Цей фактор здатний активізувати міжнародний туризм і міжнародне співробітництво, стимулювати пізнавальний інтерес до нашої культури в міжнародному контексті [4].

Одна з основних функцій, яку об'єкт культурної спадщини відіграє в суспільстві, – економічна. В Україні, яка наслідує радянську музеєзнавчу та пам'яткоохоронні моделі, економічна функція майже не досліджується. Об'єкт культурної спадщини сам по собі грошей не приносить, але формує умови, за яких відбувається надходження грошей – це і є капіталізація спадщини. Особливо це актуально для невеликих громад, сільських